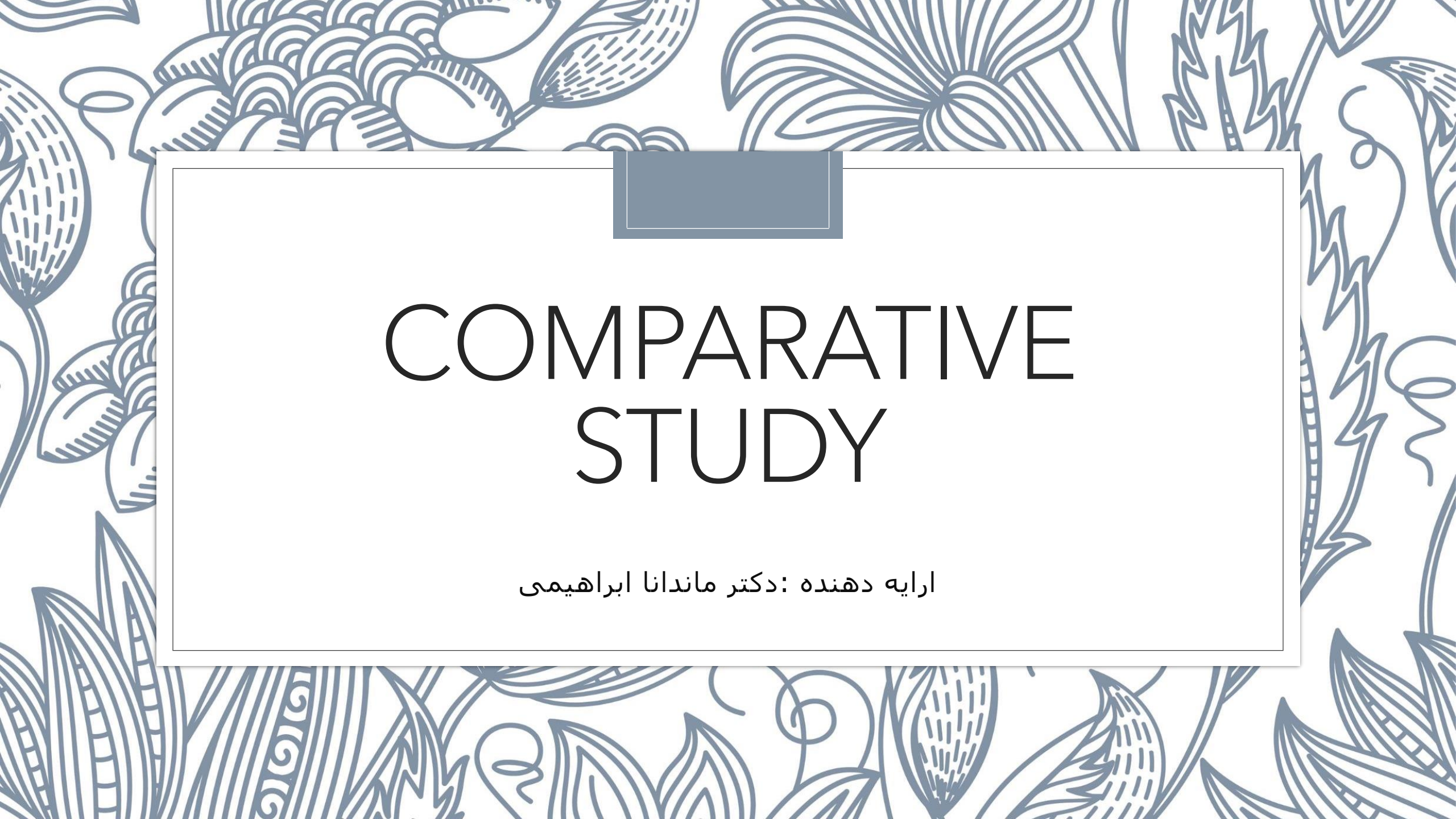

COMPARATIVE STUDY

ارایه دهنده : دکتر ماندانا ابراهیمی

«تفکر بدون مقایسه غیرقابل تصور است.» و در
غیاب مقایسه، «تمام تفکر علمی و تحقیقات
علمی نیز چنین است» (سوانسون، ۱۹۷۱).

مقدمه

- مطالعه تطبیقی comparative study از واژه لاتین comparare به معنی در کنار هم نهادن برای مقایسه
- این روش در علوم اجتماعی، سیاسی، و به ویژه در حوزه پزشکی « برای مقایسه اجتماعی، ابزار اصلی و بنیادین برای تحلیل شباهتها و تفاوتها میان کشورها، سازمانها، یانظامهای آموزشی و درمانی است.
- هدف اصلی، فراتر رفتن از مشاهدات صرف و رسیدن به تبیینهای علیّ و نظریه پردازی است.

تاریخچه

- ارسطو(نظامهای سیاسی دولت شهرهای یونانی را مقایسه میکرد)
- مطالعات اجتماعی ابن خلدون
- امیل دورکیم: در قرن نوزدهم درخصوص خودکشی در کشورهای اروپایی
- آرند لیپهارت در قرن 20 این مطالعات را از حالت توصیفی به به یک روش شناسی صریح و نظاممند در علوم سیاسی ارتقا داد.
- او اظهار داشت که مقایسه باید هدفمند و مبتنی بر فرضیههای مشخص باشد.

تعریف واهداف

- مطالعه تطبیقی، به زبان ساده، تحلیل نظام مند شباهتها و تفاوتها میان دو یا چند مورد cases است که میتواند شامل کشورها، نهادها، دوره های تاریخی یا گروههای جمعیتی باشد.
- هدف نهایی، تبیین علتها و پیامدهای outcomes مشاهده شده است.
- چارچوب اهداف بر اساس نظر کولیر 1993 :
- 1. افزایش قدرت توصیفی Descriptive power
- 2. شکل دهی مفاهیم Concept formation
- 3. آزمون فرضیه ها Hypothesis testing
- 4. توسعه نظریه های قابل تعمیم Theory building

تعریف

◦ مطالعه تطبیقی نوعی طراحی پژوهشی است که هدف آن مقایسه سیستماتیک دو یا چند گروه، برنامه، واحد تحلیل (مانند دانش آموزان، معلمان، مدارس، دانشگاهها، سازمانها، نظامهای آموزشی، سیاستها، یا حتی کشورها) است تا شباهتها و تفاوتها موجود در میان آنها به شکلی سازمان یافته و مستند شناسایی و تحلیل شود. این مقایسه به پژوهشگر امکان میدهد تا درک عمیقتری از پدیده های مورد بررسی به دست آورد، عوامل مؤثر بر تفاوتها را شناسایی کند و از تجربیات موفق و ناموفق دیگران درس بگیرد.

ویژگیهای کلیدی مطالعات تطبیقی:

- مقایسه ساختار، محتوا، نتایج یا فرایندها
- استفاده از شاخصهای استاندارد و قابل اندازه گیری
- تمرکز بر تحلیل شباهتها و تفاوتهای معنادار
- هدفگذاری برای درک بهتر پدیده ها
- قابلیت تعمیم

انواع اصلی مطالعات تطبیقی (اپیدمیولوژیک)

○ مطالعه مقطعی تطبیقی **Cross-sectional Comparative Study**

(مثال: مقایسه نمرات دانشآموزان در درس ریاضی در سه کشور مختلف در پایان سال تحصیلی جاری)

ویژگیها: سریعتر انجام میشود، هزینه کمتری دارد، اما نمیتواند روابط علی و معلولی را به طور قطعی اثبات کند و تغییرات در طول زمان را نشان نمیدهد.

○ مطالعه طولی تطبیقی **Longitudinal Comparative Study**

(مثال: مقایسه میزان یادگیری دانشآموزان در یک برنامه آموزشی جدید با برنامه سنتی در طی سه سال تحصیلی؛ یا پیگیری پیشرفت اقتصادی دو کشور که سیاستهای متفاوتی را اجرا کرده اند در یک دهه.

ویژگیها: امکان بررسی روابط علی و معلولی را فراهم میکند، تغییرات را نشان میدهد، اما زمانبر، پرهزینه، و نیازمند حفظ پیوستگی گروهها است

ادامه

○ مطالعه مورد-شاهد تطبیقی Comparative Case-Control study

(مثال: مقایسه سوابق تحصیلی و فعالیتهای فوق برنامه دانشآموزانی که در یک مسابقه علمی مقام اول را کسب کرده اند (مورد) با دانش آموزانی که در همان مدرسه هستند اما این مقام را کسب نکرده‌اند (شاهد)، برای یافتن عوامل موفقیت)

ویژگیها: برای بررسی عوامل نادر یا پیامدهای دیررس مفید است، اما به دلیل اتکا به حافظه یا اسناد گذشته، ممکن است با سوگیری همراه باشد.

○ مطالعه تجربی تطبیقی Comparative Experimental Study

(مثال: اجرای دو روش مختلف تدریس یکی در گروه A و دیگری در گروه B و مقایسه نمرات نهایی دانشآموزان هر دو گروه؛ یا مقایسه اثربخشی دو داروی متفاوت در درمان یک بیماری)

ویژگیها: قویترین طراحی برای اثبات روابط علی و معلولی است، اما اجرای آن در برخی حوزه ها (به ویژه علوم اجتماعی و انسانی) ممکن است دشوار یا غیراخلاقی باشد

جنبه	مطالعات اپیدمیولوژیک معمولی	(Comparative) مطالعات تطبیقی
واحد تحلیل (Unit of analysis)	فرد یا گروه فردی (Patients, Participants)	سیستم، کشور، برنامه، یا سیاست
هدف پژوهش	کشف رابطه علی یا توصیفی بین عامل و پیامد	مقایسه ساختارها، فرایندها یا نتایج کلان برای تبیین تفاوت‌ها
نوع داده‌ها	داده‌های زیستی-رفتاری یا بالینی	داده‌های زمینه‌ای یا ثانویه (Curriculum, Policy, Institutional data)
منطق پژوهش	استقرایی (از داده به نتیجه)	قیاسی یا تحلیلی (از چارچوب نظری به مقایسه و تبیین)
خروجی	اثر نسبی یا آماری (Risk, Odds, Mean diff)	مدل مفهومی یا الگوی تطبیقی بین نظام‌ها

تقسیم بندی براساس منطق قیاسی یا استقرایی

◦ منطق قیاسی Deductive Logic

◦ ویژگی‌ها:

◦ شروع از نظریه، سپس آزمون در داده‌ها (از کل به جز)

◦ هدف: تبیین و آزمون فرضیات

◦ ابزار معمول: تحلیل تطبیقی نظری Theoretical Comparison، مدلسازی سیستم‌ها System Modeling، QCA - Qualitative Comparative Analysis

◦ نوع داده: اغلب کیفی - policy level

منطق استقرایی Inductive Logic

- استقرا یعنی حرکت از «جزء به کل» یا از «مشاهده به نظریه».

- ویژگی‌ها:

- شروع از مشاهده، سپس ساخت نظریه

- هدف: کشف و تولید مدل مفهومی

- ابزار معمول: تحلیل زمینه‌ای Grounded Theory، Thematic Comparative Analysis

- نوع داده: معمولاً کیفی و اولیه (مصاحبه، مستندات، بررسی میدانی)

- مناسب برای پژوهش‌های اکتشافی Exploratory

مثال ها

- **قیاسی:**
- فرض کنید می‌خواهیم بررسی کنیم آیا کشورهای با نظام سلامت Beveridge آموزش پزشکی اجتماعی میان‌رشته‌ای قوی‌تری دارند؟
- ♦ ابتدا مدل فرضی می‌سازیم،
- ♦ سپس بین چند کشور (مثلاً ایران، انگلستان، دانمارک) بررسی می‌کنیم آیا داده‌ها آن فرض را تأیید می‌کنند یا نه.
- ☞ این یعنی مطالعه قیاسی تطبیقی.

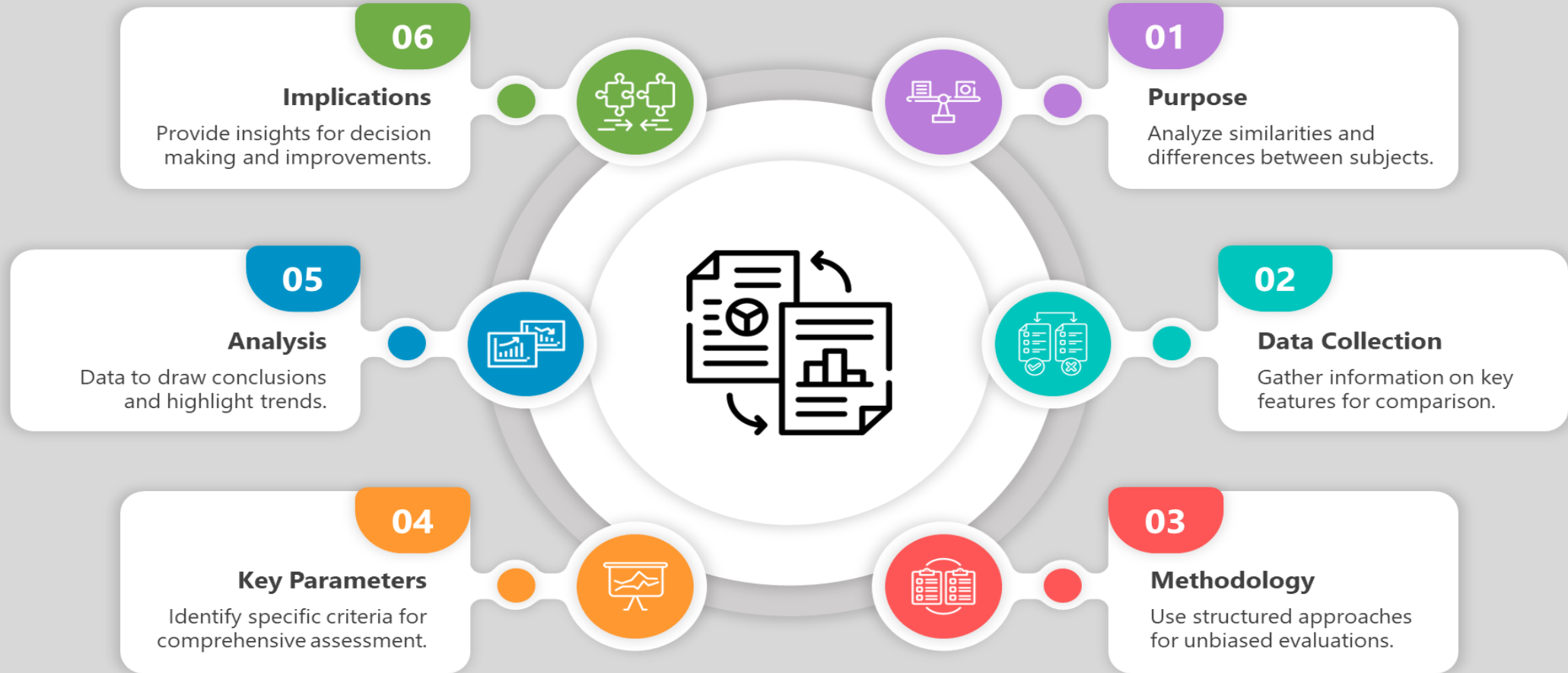
مثال استقرایی

- مثلاً بررسی برنامه آموزشی پزشکی اجتماعی در ۵ کشور مختلف بدون فرض قبلی،
- سپس استخراج الگوهای مشترک (مثل طول دوره، ساختار دروس، تعامل بین‌رشته‌ای) و ساخت «مدل تطبیقی جهانی آموزش پزشکی اجتماعی».
- این یعنی مطالعه تطبیقی استقرایی.

(logic comparative) تقسیم بندی مطالعات تطبیقی در مطالعات سیاسی و اجتماعی

نوع مطالعه تطبیقی	ویژگی‌ها	مثال
۱. توصیفی (Descriptive) (Comparative)	فقط تفاوت‌ها و شباهت‌ها بین نظام‌ها یا برنامه‌ها را بدون تحلیل علت یا ارتباط‌ها بیان می‌کند.	مقایسه ساعات آموزشی سالمندی در کشورها بدون تحلیل GDP یا مدل آموزش
۲. تحلیلی (Analytical) (Comparative)	داده‌ها را با شاخص یا متغیرهای ساختاری (مثلاً GDP، سیاست عمومی، مدل مراقبتی) تحلیل می‌کند تا رابطه علی یا الگویی بین آن‌ها بیابد.	ارزیابی اثر GDP بر نوع آموزش سالمندی در کشورهای مختلف
۳. تفسیری (Interpretive) (Comparative)	به تحلیل فرهنگی-اجتماعی یا فلسفی تفاوت‌ها می‌پردازد و چراها را بر اساس زمینه فرهنگی توضیح می‌دهد.	تحلیل تفاوت نگرش ژاپن و ایران به سالمندی بر پایه ارزش‌های خانواده
۴. تئوریک یا نظریه‌پرداز (Theory-building) (Comparative)	داده‌های مقایسه‌ای را برای ساخت یا آزمون نظریه جدید (مثلاً Theory of Change یا مدل بین‌کشوری) اسناد می‌کند.	تولید «مدل بومی آموزش سالمندی» بر اساس یافته‌های تطبیقی کشورها

مراحل انجام مطالعه تطبیقی

مراحل انجام مطالعه تطبیقی

- تعریف سؤال پژوهش
- انتخاب واحد تحلیل
- انتخاب معیارهای مقایسه
- جمع آوری داده ها
- کنترل عوامل مخدوش کننده
- تحلیل داده ها

تعریف سوال پژوهش

- اولین و مهمترین گام، مشخص کردن دقیق سؤالی است که پژوهش قصد پاسخگویی به آن را دارد.
- سؤال باید روشن، متمرکز، و قابل تحقیق باشد.
- مثال: "تفاوت اثربخشی روش تدریس مبتنی بر پروژه در افزایش مهارت حل مسئله در دانش آموزان دبیرستانی ایران و آلمان چیست؟"

انتخاب واحد تحلیل

- تعیین اینکه چه چیزی یا چه کسانی مورد مقایسه قرار خواهند گرفت. این واحدها میتوانند سطوح مختلفی داشته باشند:
- **Country**: مقایسه نظامهای آموزشی، سیاستهای اجتماعی، یا شاخصهای اقتصادی بین کشورها.
- **Institution**: مقایسه دانشگاهها، مدارس، بیمارستانها، یا سازمانها.
- **Program**: مقایسه برنامه های درسی، برنامه های آموزشی، یا برنامه های توسعه ای.
- **Individual**: مقایسه گروههایی از افراد (دانش آموزان، معلمان، بیماران، کارمندان) بر اساس ویژگیهای مشترک یا متفاوت.

انتخاب معیارهای مقایسه

- مشخص کردن ویژگیها، شاخصها، یا متغیرهایی که بر اساس آنها مقایسه انجام خواهد شد.
- این معیارها باید مرتبط با سؤال پژوهش، قابل اندازه‌گیری، و در تمام واحدهای مورد تحلیل قابل اعمال باشند.
- مثال: برای مقایسه برنامه های درسی، معیارها میتوانند شامل اهداف آموزشی، محتوای درس، روشهای تدریس، ابزارهای ارزشیابی، یا میزان پوشش موضوعی باشند.

جمع آوری داده ها

- استفاده از روشهای مناسب برای گردآوری اطلاعات مرتبط با معیارهای انتخاب شده از تمام واحدهای مورد تحلیل. روشها میتوانند شامل موارد زیر باشند:
- **اسناد رسمی Official Documents**: قوانین، مقررات، گزارشهای دولتی، برنامههای درسی رسمی، گزارشهای سالانه سازمانها.
- **پرسشنامه Questionnaires**: برای جمعآوری نظرات، نگرشها، یاداده های کمی از افراد.
- **مشاهدات Observations**: مشاهده مستقیم کلاسهای درس، محیط کار، یا رویدادها.
- **Interviews مصاحبه**: گفتگو با افراد کلیدی (کارشناسان، مدیران، ذینفعان
- **Databases پایگاههای داده**: استفاده از دادههای موجود آماری یا علمی.

کنترل عوامل مخدوش کننده

- **عوامل مخدوش کننده**، متغیرهایی هستند که میتوانند هم با متغیر مستقل (یا عامل مقایسه) و هم با متغیر وابسته (نتیجه) ارتباط داشته باشند و باعث ایجاد یک رابطه کاذب یا گمراه کننده شوند.
- در مطالعات تطبیقی، به ویژه هنگام مقایسه کشورها یا نظامها، شناسایی و کنترل این عوامل بسیار حیاتی است.
- مثال: هنگام مقایسه نتایج تحصیلی دو کشور، سطح توسعه اقتصادی، فرهنگ آموزشی، یا نظام ارزشیابی ممکن است عوامل مخدوش کننده باشند.
- باید سعی شود تا حد امکان اثر این عوامل کنترل شود (مثلا با انتخاب کشورهایی با سطح توسعه مشابه، یا استفاده از روشهای آماری مناسب).

تحلیل داده ها Data Analysis

- پردازش و تفسیر داده‌های جمع‌آوری شده به منظور پاسخگویی به سؤال پژوهش.

- تحلیلها میتوانند کمی یا کیفی باشند:

- **تحلیل کمی:** استفاده از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، فراوانی) و آمار استنباطی (آزمونهای t و آنالیز واریانس ANOVA)، رگرسیون و آزمونهای کای دو

- **تحلیل کیفی:** تحلیل محتوایی، تحلیل مضمون، یا تحلیل گفتمان برای درک عمیقتر تفاوتها و شباهتهای کیفی.

- **تحلیل ترکیبی:** ادغام هر دو رویکرد کمی و کیفی برای دستیابی به نتایج جامعتر.

روشها (Methods)

○ 1. تحلیل اسناد:

نحوه اجرا: تعیین معیارهای تحلیل، طبقه بندی اسناد، استخراج اطلاعات کلیدی، و مقایسه اطلاعات استخراج شده

○ 2. پیمایش/پرسشنامه:

نحوه اجرا: طراحی پرسشنامه، تعیین جامعه آماری، نمونه گیری، توزیع پرسشنامه، و تحلیل آماری پاسخها.

3. مشاهده

نحوه اجرا: طراحی چک لیست یا پروتکل مشاهده، آموزش مشاهده گران، انجام مشاهدات، و ثبت منظم دادهها

ادامه

◦ 4. تحلیل محتوا

- نحوه اجرا: تعریف واحدهای تحلیل، تعیین کدهای طبقه بندی، کدگذاری محتوا، و تحلیل فراوانی یا مضامین.

5. مقایسه آماری

آزمون‌های رایج:

آزمون (t-test) t: برای مقایسه میانگین دو گروه.

آزمون کای دو (Chi-square test): برای مقایسه فراوانی متغیرهای طبقه‌ای (Categorical Variables) بین گروه‌ها.

آنالیز واریانس (ANOVA): برای مقایسه میانگین سه گروه یا بیشتر.

تحلیل رگرسیون (Regression Analysis): برای بررسی رابطه بین متغیرها و پیش‌بینی نتایج.

6. رویکرد چارچوب

◦ توضیح: استفاده از چارچوبهای نظری یا عملیاتی استاندارد که توسط نهادهای بین المللی یا متخصصان توسعه یافته اند، به عنوان مبنایی برای مقایسه. این چارچوبها معمولا مجموعه‌ای از معیارها، ابزارها، یا مدل‌های ارزیابی را ارائه میدهند که به سازماندهی فرایند مقایسه کمک کرده و اعتبار نتایج را افزایش میدهند.

◦ مثال‌های چارچوب:

- STROBE (Strengthening the Reporting of Observational Studies in Epidemiology): برای گزارش‌دهی بهتر مطالعات مشاهده‌ای.
- NKLM (National Knowledge and Learning Mapping): چارچوبی برای ارزیابی سرمایه دانشی.
- GMC Outcomes (General Medical Council Outcomes): چارچوبی برای ارزیابی صلاحیت پزشکان.
- برنامه‌های درسی ملی یا چارچوب‌های صلاحیت حرفه‌ای: در حوزه‌های آموزشی.

مرحله	نام انگلیسی	توضیح فارسی
1 Familiarization	آشنایی با داده‌ها	مرور اولیه داده‌های اسنادی هر کشور یا برنامه آموزشی
2 Identifying a thematic framework	تعیین چارچوب موضوعی	ایجاد ساختار تحلیل (مثلاً محورها: ساعات آموزشی، مدل یادگیری، GDP، پوشش CGA و ...)
3 Indexing	کدگذاری بر اساس چارچوب	برچسب زدن داده‌ها در جدول یا ماتریس (مثلاً ^{۴۴} پوشش کامل CGA ^{۴۵} یا ^{۴۶} مدل Lecture-based ^{۴۷})
4 Charting	نمودارسازی یافته‌ها	ساخت جدول تطبیقی یا ماتریس برای مقایسه کشورها
5 Mapping & Interpretation	ترسیم و تفسیر روابط	تحلیل الگو یا ارتباط بین GDP و ساختار آموزشی (مرحله‌ای که در مطالعه تو انجام شد)

مزایا و محدودیتهای مطالعات تطبیقی

◦ مزایا:

- امکان شناسایی بهترین تجربیات
- کمک به اصلاح برنامههای آموزشی و سیاستگذاری
- ایجاد شواهد برای سیاستگذاری
- افزایش درک از تنوع و پیچیدگی

محدودیتها

- -تفاوت زبان و فرهنگ
- -دسترسی محدود به دادهها
- -زمانبر بودن و پرهزینه بودن
- -مشکل در کنترل عوامل مخدوش کننده
- -خطر تعمیم دهی نادرست
- -چالشهای مربوط به انتخاب واحد مقایسه

چند نکته مهم

◦ تفاوت با مطالعه مشاهده ای:

محور اصلی مطالعات تطبیقی مقایسه سیستماتیک است نه مشاهده صرف

تفاوت با کارآزمایی:

در مطالعات تطبیقی ممکن است مداخله ای در کار نباشد و بیشتر به مشاهده و تحلیل وضعیت موجود بپردازد، اگرچه مطالعات تجربی تطبیقی نیز وجود دارند.

اهمیت انتخاب معیارهای مقایسه:

-تأثیر مستقیم بر اعتبار

-ضرورت انطباق

فستق نایبید!